

Demjén, Hegyeskő-tető és Ereszvény-völgy kaptárkövek természeti emlék kezelési terve

Megalapozó dokumentáció

1. Általános adatok

1.1. A tervezési terület azonosító adatai

Közigazgatási elhelyezkedése, kiterjedése/nagysága:

Megye: Heves megye

Település: Demjén

A kaptárkövek két területen helyezkednek el egymástól kb. 400 m távolságra, ennek megfelelően a kaptárköveket magukba foglaló védőterületek mozaikosan kerültek lehatárolásra. Az északi tervezési területen a 083/25 helyrajzi számú ingatlanból 32767,528 m², azaz 3,277 ha a

747125,813	277965,969
747114,875	277983,969
747095,250	278006,750
747080,063	277983,063
747063,813	277970,281
747048,438	277970,375
747035,813	277976,938
747021,625	277992,594
747017,375	277994,469
747014,125	277994,469
746990,375	277982,500
746982,875	277970,281
746976,625	277968,438
746970,563	277975,813
746965,375	277976,594
746931,063	277989,625
746939,563	278006,688
746954,938	278037,563
747004,313	278136,625
746968,438	278134,813
746917,750	278132,250
746899,188	278131,313
746887,750	278130,719
746885,063	278137,500
746881,688	278139,094
746869,688	278136,438
746863,438	278140,625
746859,375	278146,219
746855,313	278159,969
746851,313	278161,375
746843,750	278155,125

746834,500	278155,125
746829,750	278149,094
746817,500	278149,438
746808,313	278152,625
746806,625	278159,813
746806,625	278167,000
746809,438	278169,219
746814,438	278161,219
746820,875	278161,250
746826,438	278176,281
746827,750	278187,656
746824,563	278192,250
746815,750	278186,625
746812,938	278192,406
746818,250	278203,219
746818,438	278208,813
746811,250	278208,188
746804,813	278206,969
746802,438	278209,781
746802,438	278209,906
746809,813	278241,156
747166,688	278053,906

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

Az északi tervezési területen a 083/31 a helyrajzi számú ingatlanból 6581,919 m², azaz 0,685 ha a

746887,750	278130,719
746886,125	278122,906
746874,563	278109,094
746875,250	278097,500
746868,250	278097,469
746847,563	278104,969
746825,000	278089,313
746817,000	278092,688
746814,000	278084,875
746814,688	278070,875
746803,625	278073,875
746782,938	278127,219
746802,438	278209,906
746802,438	278209,781
746804,813	278206,969
746811,250	278208,188
746818,438	278208,813
746818,250	278203,219
746812,938	278192,406
746815,750	278186,625
746824,563	278192,250
746827,750	278187,656
746826,438	278176,281
746820,875	278161,250
746814,438	278161,219

746809,438	278169,219
746806,625	278167,000
746806,625	278159,813
746808,313	278152,625
746817,500	278149,438
746829,750	278149,094
746834,500	278155,125
746843,750	278155,125
746851,313	278161,375
746855,313	278159,969
746859,375	278146,219
746863,438	278140,625
746869,688	278136,438
746881,688	278139,094
746885,063	278137,500

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

Az északi tervezési területen a 083/31 b helyrajzi számú ingatlanból 8235,515 m², azaz 0,824 ha a

746841,000	277977,094
746803,625	278073,875
746814,688	278070,875
746814,000	278084,875
746817,000	278092,688
746825,000	278089,313
746847,563	278104,969
746874,313	278051,781
746902,313	278051,219
746919,813	278050,875
746935,250	278050,531
746930,125	278040,281
746921,000	278021,969
746905,250	277990,313
746886,313	277999,750
746881,250	277995,781
746842,688	277977,875

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

Az északi tervezési területen a 083/48 helyrajzi számú ingatlanból 14152,641 m², azaz 1,415 ha a

746965,375	277976,594
746958,563	277963,125
746949,875	277951,313
746956,188	277950,094
746975,750	277949,313
746989,188	277955,750
746996,875	277952,000
747002,563	277944,781
747002,313	277938,188
746999,750	277934,906
746999,875	277933,844

746969,625	277939,313
746896,063	277971,469
746841,000	277977,094
746841,000	277977,094
746842,688	277977,875
746881,250	277995,781
746886,313	277999,750
746905,250	277990,313
746921,000	278021,969
746930,125	278040,281
746935,250	278050,531
746919,813	278050,875
746902,313	278051,219
746874,313	278051,781
746847,563	278104,969
746868,250	278097,469
746875,250	278097,500
746874,563	278109,094
746886,125	278122,906
746887,750	278130,719
746899,188	278131,313
746917,750	278132,250
746968,438	278134,813
747004,313	278136,625
746954,938	278037,563
746939,563	278006,688
746931,063	277989,625

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

Az északi tervezési területen a 083/41 helyrajzi számú ingatlanból 8146,638 m², azaz 0,815 ha
a

747125,813	277965,969
747102,313	277915,375
746999,875	277933,844
746999,750	277934,906
747002,313	277938,188
747002,563	277944,781
746996,875	277952,000
746989,188	277955,750
746975,750	277949,313
746956,188	277950,094
746949,875	277951,313
746958,563	277963,125
746965,375	277976,594
746970,563	277975,813
746976,625	277968,438
746982,875	277970,281
746990,375	277982,500
747014,125	277994,469
747017,375	277994,469
747021,625	277992,594

747035,813	277976,938
747048,438	277970,375
747063,813	277970,281
747080,063	277983,063
747095,250	278006,750
747114,875	277983,969

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A déli tervezési területen a 083/41 helyrajzi számú ingatlanból 8146,638 m², azaz 0,815 ha a

747457,438	277700,750
747382,875	277763,719
747459,875	277832,469
747548,813	277771,031

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védeltségi kategóriája: **helyi jelentőségű védett természeti terület, természeti emlék**

Védett terület neve: **Demjéni-kaptárkövek természetvédelmi terület, Demjén, Hegyeskő-tető és Ereszvény-völgy kaptárkövek természeti emlék**

Törzskönyvi száma: **9/50/TT/01**

Védetté nyilvánító jogszabály: **196./1978. (XII. 5.) VB. határozat, Demjén Község Önkormányzat 1/2009. (I. 21.) rendelete**

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

1.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkövek fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkövek környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanágának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

1.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyongkezelő
Demjén	083/25 ⁽¹⁾ *	21,6011	legelő	magán; Magyar Állam	magántulajdon; Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
	083/67 a*	1,3368	erdő	magán	magántulajdonos
	083/67 b*	1,7019	legelő	magán	magántulajdonos
	083/41 ⁽²⁾ *	11,8203	erdő	magán	magántulajdonos
	083/48 ⁽³⁾ *	2,3166	legelő	magán	magántulajdonos

(1) - bányatelek, természetvédelmi terület, gázvezeték szolgalmi jog, bányaszolgalmi jog, vezetékjog (TIGÁZ)

(2) - természetvédelmi terület

(3) - jelzálogjog (Raiffeisen Bank, MIFIN Mikrofinanszírozó Zrt.)

* - a terület által csak részben érintett ingatlanok

1.4. A tervezési területre vonatkozó egyéb hatályos előírások

Helyi jelentőségű védett területté nyilvánító rendelet:

Védetté nyilvánító korábbi jogszabály: 196./1978. (XII. 5.) VB. Határozat egyes objektumok védetté nyilvánításáról. A határozat 4. pontjában szerepelnek az „Eger – Egerszalók - Demjén kaptárkövek”.

Védettén nyilvánító új jogszabály: Demjén Község Önkormányzat 1/2009. (I. 21.) rendeletének 27.§ (1) bekezdése szerint: „helyi védelem alatt áll a 083/48 hrsz-ú terület, a kaptárkövek a 083/48 hrsz alatt...”

Településrendezési terv:

Demjén Község Településszerkezeti Tervéről szóló 12/2012. (III. 26.) Önkormányzati határozata, valamint a Szabályozási Terv módosításáról szóló 8/2012 (III. 27.) rendelet és Demjén Község Helyi Építési Szabályzatáról szóló 1/2009.(I. 21.) önkormányzati rendelet szerint a tervezési terület erdőterület és általános mezőgazdasági terület övezetébe tartozik. A hatályos Helyi Építési Szabályzatban nincs az övezetekre vonatkozó (övezeti jellel ellátott) szabályozás, a külterületi terület-felhasználásokra az alábbi 3-4. §-ok előírásai vonatkoznak:

„A külterület terület-felhasználása

(A külterület zömmel beépítésre nem szánt terület. Az ettől való eltéréssel foglalkozik a 3. és a 4. §)

3. §

- (1) A külterület szántó, rét, kert, gyümölcsös, legelő, gyepek, szőlőművelésű mezőgazdasági terület és erdőterület. Ezen felül közlekedési, közmű, vízügyi, egyéb, különleges, illetve beépítésre szánt terület is található külterületen.
- (2) A külterületből belterületbe vonásra tervezett a Felső rét külterülete.

- (3) A külterületen beépítésre szánt területek a majorok, telephelyek, továbbá az ez után létesítendő gazdasági területek.
- (4) A közlekedési, a közmű, a vízügyi (egyéb) területek a jelenlegi állapot szerintiék.
- (5) A termőföldhasználó - választás szerint - köteles a termőföldet a művelési ágának megfelelő termeléssel hasznosítani vagy a termelés folytatása nélkül a talajvédelmi előírásokat betartani.

A külterületi létesítés szabálya

4. §.

- (1) A mezőgazdasági területen Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997 (XII.20.) Kormány rendelet (továbbiakban: OTÉK) rendelkezése szerinti építmények létesíthetők, kivétel a belterületi mezőgazdasági terület, melyet külön rendelkezés szabályoz. Erdőterületen való létesítés az OTÉK előírásai szerint lehetséges. Az erdőterület igénybevételéhez az erdészeti hatóság előzetes engedélye szükséges.
- (2) Az (1) bekezdésben meghatározott területen 720 m² és az alatti területű földrészlet kialakítása tilos.
- (3) A mezőgazdasági területen elsősorban mezőgazdasági telepek létesíthetők, növénytermesztés, állattenyésztés, terméktárolás- és feldolgozás létesítményei.
- (4) A mezőgazdasági telephez telek alakítandó ki. A terület kiválasztása előtt elvi építési engedélyben kell tisztázni a létesítés feltételeit, követelményeit.
- (5) A mezőgazdasági telepek közútról vagy magánútról legyenek megközelíthetők, víz- és elektromos energia ellátásuk szükséges. Az előbbieket létesítése az építető feladata.
- (6) A mezőgazdasági telepek építési engedélyezésénél az érintett szakhatóságok hozzájárulása szükséges. A közmű vezetékek közelében való létesítéshez a szolgáltató engedélye is szükséges. Az előírt védőtávolságban építmény nem létesíthető.
- (7) Új telephelyre beépítési terv készítése írható elő az első építési engedélyezéskor.
- (8) Nem mezőgazdasági telep létesítése a külterületen nem tiltott. Létesítésük követelményeit a 12. § tartalmazza.
- (9) A volt zártkerteken az OTÉK szabályai szerinti épület elhelyezhető. Az épület magastetős lehet 40-45°-os. Az építménymagasság max. 3,5 m. A tetőtér beépíthető. A telepítés szabadonálló. Előkert min. 5 m. A kerítés 1,5 m magas, áttört hatású lehet. Lakó- és üdülőépület nem építhető.
- (10) Termőföld más célú hasznosítását kérelemre az Egri Körzeti Földhivatal engedélyezi.
- (11) Az alaptérképen a beépítésre szánt területnek jelölt földrészleteken ezen szabályzat szerinti építmények létesíthetők.”

Erdőterv:

A Hegyeskő-tető kaptárkövek ÉNy-i területe az Egri erdőtervezési körzet Demjén 25 erdőtag A/10/ erdőrészlet által részben érintett. Déli területe az Egri erdőtervezési körzet Demjén 26 erdőtag C/30/ erdőrészlet által részben érintett. Az erdőrészletekben az erdő elsődleges rendeltetése talajvédelmi, kismértékben tűzveszélyes faállományok jellemzik a területet. A következő tervezés éve 2017.

Az Ereszvény-völgy kaptárkövek teljes területe az Egri erdőtervezési körzet Demjén 26 erdőtag C/30/ erdőrészlet által részben érintett. Az erdőrészletben az erdő elsődleges rendeltetése talajvédelmi, kismértékben tűzveszélyes faállományok jellemzik a területet. A következő tervezés éve 2017.

2. A tervezési terület állapotának leírása

2.1. Környezeti elemek

A Pünkösd-hegyhez kapcsolódó Hegyeskő-bérc nyugati, sziklás vonulata a Hegyeskő-tető, amelyen öt egymástól elkülöníthető kaptárkő emelkedik (H.4.b). Az innen keletre lévő Ereszvény-völgy (H.4.c) nevű kaptárkölelőhely I. és II. számú sziklavonulata tulajdonképpen a Hegyeskő-bérc oldalában van.

A térséget felépítő *Gyulakeszi Riolituffa Formáció* zömét hullott, lavinatufák, áthalmozott vagy freatomagmás (gömbkonkréciós-tufagalacsinos) riolituffák alkotják. Az ártufák, illetve az összesült-összeolvadt változatok részaránya nem éri el sehol sem az 50%-ot.

A formáció vastagsága 150-450 m között változik, az egykori helyi térszíni viszonyoktól függően, és általában az Alföld irányában vastagodva. Ebből az erősen összesült tufák részaránya 20-100 m lehet, de ezek sem egy szintben jelentkeznek, hanem többszöri kitörés termékei. A horzsakő jelenléte általános, emellett több-kevesebb riolit, perlit, obszidián, néha dácit- és piroxéndezit-zárvány is előfordul a formációban.

A kristálytörmelékben savanyú plagioklász, szanidin, kvarc, biotit állandóan jelen van, amfibol csak esetlegesen, és akkor is alárendelten. Kifejezetten savanyú, riolitos összetételű mutatnak a kémiai elemzések is: az ép változatoknál 70% feletti SiO_2 tartalommal, amelynek mennyisége az erősen összesült-összeolvadt változatok esetében még 1-2%-kal magasabb. Jellemző mutató a TiO_2 és MgO mennyisége is: az előbbi ritkán haladja meg a 0,25%-ot, utóbbi pedig a 0,5%-ot. Az összesült-összeolvadt változatok az átlaghoz képest alacsonyabb értékeket mutatnak.

A formáció zömében szárazföldön halmozódott fel, alárendelten tavi-mocsári környezetben. A kitörések általában pliniusi típusként indultak esetenként surge, lavinatufás vagy freatomagmás beütésekkel, és nem minden esetben szolgáltatott ártufát. Ha mégis, az egyben a kitörés lezáródását vagy szünetelését jelentette. (Pentelényi L. 2002)

Az alsó tufaösszlet radiometrikus kora 21-18,5 millió év (Pécskay Z. et al. 1998).

A kaptárkövek geomorfológiai megjelenését elsősorban a kitértség és az időjárási viszonyok határozzák meg. A kaptárköveket alkotó tufakőzet mállékony, könnyen faragható, nem fagyálló, a szélsőséges időjárási viszonyoknak kevésbé ellenálló.

A tufafelszíneken általában barnaföldek alakultak ki, de – a fülkés sziklákat is figyelembe véve – jelentős a kopárok részaránya. A sziklákat fedő kevésbé vastag, törmelékes talajokat a ranker és váztalajok közé sorolhatjuk. Az utóbbi 70-80 évben a talajosodási folyamatok felerősödtek.

A sziklák faragásának időszakában a talajtakaró valószínűleg kisebb kiterjedésű és vékonyabb lehetett. Erre a szomolyai Vén-hegy kaptárkőnél végzett régészeti kutatások világítanak rá, hiszen a néhol 0,8-1,0 m vastag talaj takarásából több fülke is előkerült, valamint a sziklák lábánál csatornákat, tálalakú mélyedéseket tártak fel.

2.2. Élettelen természeti értékek

A Hegyeskő-tető IV. sziklavonulatának oldalán 6 fülke, vízszintesre faragott csúcsán pedig – a 4. fülke felett –, a Bányaél tetején lévő befaragásokhoz hasonló kiképzés látható. A lelőhelyen egyébként összesen 11 db fülke számolható össze.

Ereszvény-völgyben három sziklavonulaton 25 fülke lett fölmérve. A III. sziklán 12 db fülke, a 7. számú fülke feletti csúcson egy befaragott lyuk, alatta pedig egy nyereg alakú kiképzés látható.

2.3. Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ősmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)* flóravidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

A Hegyeskő-tető tervezési területen a kaptárkövek táji környezete erősen erdősült, míg nyugati kitérőben felszakadozó (záródó) jellegű spontán akácokat, addig plakorhelyzetben illetve keleties kitérőben teljesen bezáródott galagonya – kökény cserjéseket találunk. A kisebb edafikus illetve erodált gyepparadványok jellemző fajai közül kiemelhetők az alábbiak: fekete kökőrcsin (*Pulsatilla nigricans*), epergyöngyike (*Muscari botryoides*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*), bozontos árvalányhaj (*Stipa dasyphylla*) és a selymes peremizs (*Inula oculus-christi*). Az Eresztvény-völgyben zárt akácost találunk a lehatárolt védőzóna területén. Védett állatfajra vonatkozó adattal nem rendelkezünk.

2.4. Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagybábaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskőnek, Kecskőnek, Ablakoskőnek, Királyszékének, Kősárkánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkő elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalaiba vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknél még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetőek. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egi történet-sz régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkében hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laknék a méh." – írta 1891-ben az *Archaeologiai Értesítő* lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat

kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatottak bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

Tájképvédelmi szempontból a Hegyeskő-tető IV. sziklavonulata jelentős, az Ereszvény-völgyben a legszebb a kúpokkal tagolt III. szikla.

A tervezési területek sziklás, kopáros területek, amelyek környezetében erdő- és mezőgazdasági területek (gyep) találhatóak.

2.5. Oktatás, kutatás

A Bükkalja vulkanitjainak első részletes leírását Schréter Zoltán (1913, 1943, 1952.) adja. Bükk-vidéket érintő földtani szintetizáló monográfiájában Balogh Kálmán (1964) a kainozóos vulkanoklasztitokat vázlatosan, főként Schréterre támaszkodva ismerteti. Pantó Gábor (1961, 1962, 1965) összefoglaló munkáiban csak érintőlegesen foglalkozik a területtel. A Kárpát-Pannon régió neogén vulkanitjainak újrajvizsgálata is kiterjed a területre (Póka Teréz et al., 1998, Zelenka Tibor et al. 1997). Pentelényi László (1996, 2002, 2005) adja a tervezési terület közetének legrészletesebb leírását. Legfrissebb vulkanológiai kutatások Harangi Szabolcs és Lukács Réka nevéhez fűződnek (2009).

A szomolyai Kaptár-völgy fülkéire hívta fel először a figyelmet Kubinyi Ferenc geológus 1865-ben. A kaptárkövek első alapos kutatója Bartalos Gyula tudós pap, aki az „emlékkövek”-ről 1885-ben és 1891-ben két tanulmányt jelentetett meg, lerakva ezzel a kaptárkő-kutatás alapjait. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Kolacskovszky Lajos az 1930-as években foglalkozott a kaptárkövekkel. A kőfülkék topográfiai feldolgozását Saád Andor miskolci orvos kezdte meg, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során 36 db 14–15. századi kerámiatöredéket találtak. Eredményeik a Herman Ottó Múzeum Évkönyvében (1972.) jelentek meg. Mihály Péter az 1970-es évektől az ország összes kaptárkő-lelőhelyét egységes módszerrel felmérte, és topográfiai eredményei a megyei múzeumi közlönyökben jelentek meg. 1979-ben rendszerezte az itt található 117 kaptárfülkét. A legújabb időkben Baráz Csaba (2000, 2002, 2007) szintetizáló műveiben igyekszik megfejteni a fülkés sziklák titkait.

A Hegyeskő-tető területe egyébként jelentős őskori lelőhely, főleg a felsőpaleolitikum eszközei – kaparók, árvésők, pengék, szakócahegyek – kerültek elő a felszíni gyűjtések során: T. Dobos V. 1976.; Fodor L. 1984.

Az élővilág értékeinek feltárása szempontjából a terület a 90'-es évek közepéig „fehér foltnak” volt tekinthető. A térség botanikai és zoológiai kutatásai a Bükk hegységre

koncentrálódtak. A terület botanikai értékeinek szisztematikus feldolgozása 1995-ben indult meg, kezdetben az értékes erdőssztyep maradványok tekintetében. A botanikai adatok egy része bekerült a Bükk hegység flóráját feldolgozó munkába (Vojtkó András, szerk.), másrészt Pifkó Dániel és Barina Zoltán florisztikai cikkébe. A Bükki Nemzeti Parkra vonatkozó zoológiai monográfiában (Mahunka S. /szerk./) nem találunk adatokat a területről.

A TÉKA program keretében 2011-ben jelent meg Baráz Csaba, Kiss Gábor és Holló Sándor által írt összefoglaló ismertető füzet a hazánk fülkés szikláiról Szakrális köemlékeink – Kaptárkövek Magyarországon címen.

Mihály Péter és Baráz Csaba kaptárkő topográfiai kódrendszere alapján a Hegyeskő-tető a H.4.b., az Ereszvény-völgy elnevezésű kaptárkő a H.4.c. jelölést kapta. A kódjelzések a magyarországi kaptárkő-lelőhelyek azonosítását segítik. A nagybetű a megye kezdőbetűjét, az arab szám a települést, a kisbetű a kaptárkő-lelőhelyet településen belül (a római szám a sziklát, az arab szám a fülkét) jelöli.

2.6. Gazdálkodási jellemzők

A tervezési területen két művelési ág jellemző, a kaptárkövektől délre, DNy-ra erdőgazdálkodás, a tervezési terület északi részén pedig gyepgazdálkodás folyik. Az Ereszvény-völgy K-i oldalán szőlőterületek találhatóak.

2.7. Veszélyeztető tényezők

Az időjárási elemek a szabad, mállékony kőzetfelszínek lepusztítását a morfológia kitettségnél megfelelően a völgyek délre néző oldalain képesek a legintenzívebben elvégezni. A kialakításukon túl azonban e külső erők a kaptárkövek lassú megsemmisítésében is jelentős szerepet játszanak. A környezetszennyeződés felerősödése miatt a tufa kőzetfajták mállása az utóbbi 30-40 évben jelentősen felgyorsult, ami a fülkés sziklák megőrzésének nem kedvez.

Természeti folyamatok következtében a sziklafelszín aprózódása és mállása a fülkék állapotára is hatást gyakorol.

További veszélyeztető tényezőként kell figyelembe venni, hogy a fent leírt folyamatok hatására kialakult kopárok kedveznek az invazív növények terjedésének, melyek közül elsősorban az akác megjelenése okozza a legnagyobb károkat. Az időjárási elemek mellett az akác és egyéb fásszárú növényzet gyökérzetének feszítő ereje pusztítja leginkább a sziklákat. Az akác visszaszorítása, és a fülkés sziklák, sziklafelszínek fásszárú növényzettől való mentesítése a legfontosabb kezelési feladat.

3. Természetvédelmi (kezelési) célkitűzések meghatározása

3.1. Természeti, táji, kultúrtörténeti értékek

A kaptárkövek megóvása, valamint környezetük természeti állapotának fenntartása, javítása.

3.2. Tervezési területhez kapcsolódó tevékenységek

A kaptárkövek és környezetük helyszíni kutatási lehetőségének biztosítása.

A kaptárkövek és környezetük örökségvédelmi célú bemutatási lehetőségének biztosítása.

4. A részletes kezelési terv

4.1. Természetvédelmi stratégiák

A kaptárkövek fennmaradását, környezetük megóvását és az egyéb természetvédelmi célkitűzések elérését elősegítő tevékenységek támogatása.

A kaptárkövek és környezetük károsítását, megsemmisítését eredményező tevékenységek tiltása.

A területhasználat szabályozása a kaptárkövek károsodásának megakadályozása érdekében.

A területen folytatott gazdálkodási és egyéb emberi tevékenységek összhangjának biztosítása a természetvédelmi célkitűzésekkel, a terület rendeltetésével.

A terület kutatásának, látogatásának, bemutatásának szabályozása, e tevékenységek összhangjának biztosítása a természetvédelmi célkitűzésekkel.

4.2. Részletes kezelési előírások

4.2.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

4.2.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

A területen a felszín átalakítása, vagy az azzal járó bármilyen tevékenység kizárólag a meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében, a működési területével érintett, a természetvédelmi kezelésért felelős nemzeti park igazgatóság (a továbbiakban: igazgatóság) munkatársának felügyelete mellett végezhető.

A területen követ fejteni tilos.

A kaptárköveket vésni, faragni, festeni, a fülkék alakját, méretét megváltoztatni tilos.

A kaptárköveken tárgyakat, eszközöket, műszereket csak a meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal történt egyeztetést követően lehet ideiglenesen vagy véglegesen elhelyezni. Az igazgatóság az egyeztetés nélkül vagy nem az egyeztetés eredményének megfelelően elhelyezett tárgyakat, eszközöket, műszereket eltávolíthatja.

A kaptárkövekre és a fülkébe növényeket telepíteni tilos.

A kaptárköveken és közvetlen környezetükben megtelepülő, a sziklák állapotát – például a gyökérszétrepesztő hatása miatt – veszélyeztető fás és lágyszárú növényzetet, fa- és cserjécsomókat a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal egyeztetve el kell távolítani. A növényzet eltávolítását az állagmegóvás érdekében sürgősen elvégzendő munkálatok kivételével a vegetációs időszakon kívül kell elvégezni.

A fülkékben felhalmozódó talajt és növényi maradványokat rendszeresen el kell távolítani.

4.2.1.2. Élő természeti értékek

A területen megtalálható őshonos növényzet, védett és fokozottan védett botanikai és zoológiai értékek felmérése, kataszterezése.

4.2.1.3. Kutatás, vizsgálatok

A területen folytatható kutatási tevékenység célja a fülkék eredetének, rendeltetésének, kultúrtörténeti szerepének feltárása, a befoglaló kőzetek és felszínformák, mint a fülkéket befoglaló földtani-felszínalaktani képződmények megismerése, valamint a természetvédelmi kezelést elősegítő ismeretek bővítése lehet.

Kizárólag az igazgatósággal előzetesen egyeztetett kutatási terv alapján engedélyezhető az előző bekezdésnek megfelelő kutatás.

A kutatás során kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely nem ellentétes a terület rendeltetésével, a kutatás és annak módszere nem veszélyezteti, károsítja a kaptárköveket.

A kutatás publikált vagy adattárban elhelyezett eredményeit a kutatást végzőnek az igazgatóság számára elérhetővé kell tennie.

4.2.1.4. Terület- és földhasználat

A területen építmény elhelyezése kizárólag az örökségvédelmi célú bemutatás és a kaptárkövek állagmegóvása érdekében engedélyezhető abban az esetben, ha az építmény a kaptárkö és környezete tájképi egységét károsan nem befolyásolja, állapotát nem veszélyezteti.

A területen külszíni és mélyszinti bányaművelés nem folytatható.

A területen vadgazdálkodási létesítmény nem helyezhető el és nem üzemeltethető.

4.2.1.5. Látogatás

Tilos a területen technikai- és extrém sport tevékenységet folytatni.

A kaptárkövekre tilos felmászni. Kivételt képez ez alól az engedélyezett kutatás vagy a természetvédelmi kezelés céljából történő jelenlét.

4.2.1.6. Természetvédelmi infrastruktúra

A terület határán, a fő megközelítési útvonalak mentén hatósági tájékoztató táblát kell kihelyezni, szükség szerinti mennyiségben. A táblák fenntartásáról gondoskodni kell.

Amennyiben a területen az örökségvédelmi célú bemutatást szolgáló természetvédelmi infrastruktúra kiépítését nem az igazgatóság végzi, a bemutató útvonal nyomvonalát, a természetvédelmi infrastruktúra elemeit és azok elhelyezését, arculatát, valamint a tájékoztató táblák tartalmát (különös tekintettel a helyszínen betartandó látogatási szabályokra) előzetesen egyeztetni kell az igazgatósággal.

Törekedni kell a kőzetfelszínen vezető ösvények esetében a felszín fölé emelkedő járőplatformok kialakítására a taposási erózió megszüntetése érdekében.

4.2.2. Művelési ághoz, vagy földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

4.2.2.1. Erdők kezelése

A kaptárköveket közvetlenül érintően közelítés, fadóntás, készletezés nem végezhető.

4.3. Térképek

4.3.1. Kaptárkövek védőterülete topográfiai és kataszteri alapon (M 1:5000)

4.3.2. Kaptárkövek védőterülete topográfiai és kataszteri alapon (M 1:10 000)

4.4. Fényképek

Mellékelve 17 db fénykép.

5. Bibliográfia

- Alföldi László – Balogh Kálmán – Radócz Gyula – Rónai András** (1975): Magyarázó Magyarország 200 000-es földtani térképsorozatához. M-34-XXXIII. Miskolc. Magyar Állami Földtani Intézet kiadása
- Balogh Kálmán** (1964): A Bükk hegység földtani képződményei. A Magyar Állami Földtani Intézet Évkönyve 48. 2.
- Balogh Kálmán – Rónai András** (1965): Magyarázó Magyarország 200 000-es földtani térképsorozatához. L-34-III. Eger. Magyar Állami Földtani Intézet kiadása
- Baráz Csaba** (1997): Bartalos Gyula (1839-1923) régészeti-történeti kutatásai – Egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve XXXIII. 177-249
- Baráz Csaba** (1998): Szakrális táj. Kultúrtájkarakterológia a kaptárkövek ürügyén – Műemlékvédelem 1998. 6. sz., 316-322.
- Baráz Csaba** (1999/a): Kaptárkövek a Bükkalján – Sziklaméhészettől a magyar ősvallásig. - Debrecen
- Baráz Csaba** (1999/b): A bükkaljai kaptárkövek II. – A kaptárkövek kultúrtörténete – Földrajz Tanítása 1999. 1-2. sz., 10-18-
- Baráz Csaba** (2000): Kaptárkövek. Szakrális köemlékek a Bükkalján – Eger, 2000
- Baráz Csaba** (2002): Kaptárkövek a Bükkalján. In Baráz Cs. (szerk.): A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 365-379.
- Baráz Csaba – Ilonczai Zoltán – Schmotzer András** (2007): Kaptárkövek völgye – Bábakalács füzetek - 7., BNPI, Eger
- Baráz Csaba – Kiss Gábor – Holló Sándor** (2011): Szakrális köemlékeink – Kaptárkövek Magyarországon, VM KTHÁ, Budapest
- Baráz Csaba – Mihály Péter** (1995-1996): A Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kaptárkö topográfia újabb eredményei és a fülkék rendeltetésének vizsgálata – Egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve XXXI-XXXII.
- Bartalos Gyula** (1885): Eger vidékének történetírás előtti emlékei – In Adatok az Egri Egyházmegye történelméhez. I. Szerk. Kandra Kabos, Eger, 322-362.
- Bartalos Gyula** (1891): Egervidéki „kaptárkövek” és barlangok – Archeológiai Értesítő XI., 136-141.
- Klein Gáspár** (1939): Borsod vármegye és népességének története – In Vármegyei Szociográfiák V. Borsod vármegye, Budapest
- Kolacsovsky Lajos** (1934): A Bükk kaptárkövei – Turisták Lapja 46., 219-223.
- Kubinyi Ferenc** (1865): A szomolyai kaptár-völgy – Budapesti Szemle III., 1865. 10. szám, 452.
- Lukács Réka** (2009): A Bükkalja miocén szilíciumgazdag piroklasztitjainak petrogenézise: következtetések a magmatározó folyamatokra – doktori értekezés
- Mihály Péter** (1976): A Heves megyei kaptárkövek topográfiája – Egri Múzeum Évkönyve XIV., 245-292.
- Mihály Péter** (1978-1979): A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kaptárkövek topográfiája – Herman Ottó Múzeum Évkönyve XVII-XVIII., 33-86.
- Pelikán Pál** (2002): A Bükk-vidék földrajza. - Földtani felépítés, rétegtani áttekintés. – Fejlődéstörténet I. Szerkezetfejlődés. In Baráz Cs. (szerk.): A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 23-70.
- Pelikán Pál szerk.** (2005): A Bükk hegység földtana. Magyarázó a Bükk hegység földtani térképéhez (1:50000) – Magyarország tájegységi térképsorozata, MÁFI, Bp.
- Pentélnyi László** (1996): Bükkalja savanyú intermedier vulkanizmus. In: Neogén vulkanitok a Kárpátok-Pannon régióban – Kézirat, MÁFI

- Pentelényi László** (2002): A Bükk-vidék földrajza. – A Bükkalja I. Földtani vázlata. In Baráz Cs. (szerk.): A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 23-70.
- Pentelényi László** (2005): A bükkaljai miocén piroklasztikum összlet. In Pelikán Pál (szerk.): A Bükk hegység földtana. Magyarázó a Bükk hegység földtani térképéhez, MÁFI, 210-225.
- Póka Teréz – Zelenka Tibor – Szakács Alexandru – Seghedi Ioan – Nagy Géza – Simonits András** (1998.): Petrology and geochemistry of the Miocen acidic explosive vulkanism of the Bükk Foreland; Pannonian Basin, Hungary – Acta Geologica Hungarica 41/4, 437-466.
- Saád Andor** (1963): A kaptárkövekről – Egeri Múzeum Évkönyve I., 81-88.
- Saád Andor** (1966): Megoldott rejtély – Természettudományi Közlöny 1996. 9. szám
- Saád Andor** (1972): Adatok a kaptárkövek eredetének, korának és rendeltetésének meghatározásához – Herman Ottó Múzeum Évkönyve XI., 105-121.
- Saád Andor – Korek József** (1965): Denkmäler der Frühmittelalterlichen Imkrei am Fuss des Bükkgebirges. Die Fragen der Felsen mit Bienennischen – Acta Archeologica Hungarica XVII. 369-394.
- Schréter Zoltán** (1943): A Bükk hegység geológiája. Beszámoló a m. kir. Földtani Intézet vitaüléseinek munkálatairól. A m. kir. Földtani Intézet 1943. évi jelentésének függeléke 5. 7. 378–411.
- Schréter Zoltán** (1952): Földtani vizsgálatok a Bükk hegység déli részén. A Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése a 1944. évről 45-48.
- Soó Rezső** (1937): A Mátrahegység és környékének flórája. Magyar Flóraművek I. - Debrecen
- Zelenka Tibor et al.** (1997): Miocen acidic explosive vulkanism in the Bükk Foreland, Hungary: Identifying eruptive sequences and searching for source locations
- Vojtkó András** (2001): A Bükk hegység flórája. - Sorbus 2001, Eger: 1-340.